«РАССМОТРЕНО»	«СОГЛАСОВАНО»	«УТВЕРЖДАЮ»
Руководитель ШМО	Зам. директора по УР	Директор МБОУ «Лашманская СОШ»
____________/Минубаева М.Н./	____________/Зиганшина М.И./	____________/Нуртдинов Н.Р./
Протокол №1 от «27» августа 2022 г.	«29» августа 2022 г.	Приказ № 25 от «31» августа 2022 г.

АДАПТИРОВАННАЯ РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по учебному предмету «Родная (татарская) литература»
основного общего образования 9 класс
учителя I квалификационной категории
МБОУ «Лашманская СОШ»
Черемшанского муниципального района Республики Татарстан

Гайсиной Гузалии Идрисовны

Основные документы, используемые при составлении рабочей программы:

- Закон «Об образовании в Российской Федерации» № 273-ФЗ от 29.12.2012;
- Федеральный государственный образовательный стандарт образования обучающихся с умственной отсталостью (интеллектуальными нарушениями), утвержденный приказом Минобрнауки России от 19.12.2014 № 1599;
- Федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образовании (рег. 14.09.2020 № 59808);
- Закон Республики Татарстан от 22.07.2013 № 68-ЗРТ (ред. от 23.07.2014) «Об образовании»;
- Примерная адаптированная основная общеобразовательная программа для обучающихся с умственной отсталостью (интеллектуальными нарушениями), программа одобрена решением ФУМО по ОО (протокол от 22.12.2015 № 4/15);
- Основная образовательная программа основного общего образования МБОУ «Лашманская СОШ» на 2022-2023 г.;
- Учебный план МБОУ «Лашманская СОШ» на 2022-2023 г. (утв. приказом № 2 от 31.08.2022);
- Положение о рабочей программе принятой на заседании педагогического совета МБОУ «Лашманская СОШ» (протокол №1 от 29.08.2022 и утвержденного директором школы приказ № 25 от 31.08.2022)

АҢЛАТМА ЯЗУЫ

Укыту предметының укыту планында тоткан урыны

Эш программасы структурасы

Татар әдәбиятының эш программасы түбәндәге өлешләрдән тора: аңлатма язуыннан, төп бүлекләрне, белем һәм күнекмәләрне үз эченә алган программаның эчтәлегеннән, укучыларның әзерлек дәрәҗәсенә таләпләреннән.

Татар әдәбиятын укытуның максаты һәм бурычлары

Татар әдәбиятын өйрәнүнең **максаты:** туган халкының һәм җирле халыкның телен, мәдәниятен, әдәбиятын яхшы белгән, һәрьяктан камил, милли горурлык хисләре үскән шәхес (гражданин) тәрбияләү.

Әлеге максатны тормышка ашыру өчен, түбәндәге **бурычлар** билгеләнде:

− Татарстан төбәгендә яшәп, җирле халык белән аралашкан укучыларны төбәкнең әдәби-мәдәни байлыгы белән якыннан таныштыру;

− татар әдәбияты турындагы мәгълүматларны төрле халык фольклоры, әдәбияты, мәдәнияте, милли образлары белән чагыштырма-типологик аспектта бирү;

− татар халык авыз иҗаты турында тулы күзаллау булдыру, аны баланың үз туган халыкының рухи җәүһәрләре белән чагыштырырга күнектерү;

− татар әдипләре, мәдәният әһелләре турында күзаллау булдыру, аларны танырга, аңларга, башка халык сүз сәнгатен үстерүчеләр белән чагыштырма планда бәяләргә өйрәтү;

− татар, рус, Россиядә яшәүче башка халыклар, бөтендөнья әдәбияты белеме казанышларының уртак нигезен аңлау, аларны үстерү һәм киңәйтү.

Укучыларның әзерлек дәрәҗәсенә таләпләр:

– әдәби әсәрләрне, сүзләрен дөрес әйтеп, йөгерек уку;

– авторның әйтергә теләгән фикерен аңлау, үз мөнәсәбәтен белдерү, өлешләргә бүлә һәм планын төзи белү;

– әдәби − теоретик төшенчәләрне рус әдәбият белеме белән тәңгәлләштерү;

– татар әдәбиятының дөнья культурасында тоткан урынын аңлау;

– авторларның тормыш юлы һәм иҗаты турында кыскача күзаллау;
– 6 нчы сыйныф өчен минимумга кергән әсәрләрнең кыскача эчтәлеген, төп геройларын, күтәрелгән проблеманы белү;
–10 −12 татар, рус, чит ил язучысы, шагыйрьләре исемнәрен һәм алар язган әсәрләрне белү;
– 3 − 4 сәнгать әһеленең тормышы, иҗаты турында мәгълүматлы булу;
– Казан һәм Татарстан төбәгендәге мәдәният учаклары (музей, театр, концерт залы, һ. б.), балалар матбугаты турында белү;
– төрле халыкларның фольклор үрнәкләрен татар халык авыз иҗаты белән чагыштыру;
– төрле халыкларның киң таралган мифларыннан хәбәрдар булу, берничә мисал китерә белү;
– 5 мәкаль, 5 әйтемне русча эквивалентлары белән истә калдыру;
– мәкаль белән әйтем, миф белән әкият, халык җыры белән автор җыры арасындагы аерманы белү;
– төрле авторларның 2 − 3 шигырен яттан сөйли белү;
– сүзлекләр, энциклопедияләр, Интернет-ресурслардан файдаланып, үзенә кирәкле материалны табу;
– төрле темаларга проект эше яклау;
– әдәби әсәрне тормыш белән бәйләп, үз гамәлләренә бәя бирү.

Укыту предметының сөйләм эшчәнлеге төрләре буенча планлаштырылган нәтиҗәләре

Тыңлап аңлау

Төрле төрдәге тыңлап аңлау күнегүләрен үти белү;

сүзләрне, җөмләләрне аңлап тәрҗемә итә белү; тәкъдим ителгән текстны тыңлап, эчтәлеге буенча сорау бирә, сорауларга җавап бирә белү;

зур булмаган аутентив яки адаптацияләнгән әдәби әсәрләрдән өзекләрне, информацион характердагы текстларны, газета-журналлардан мәкаләләрне тыңлап аңлап, эчтәлеге буенча фикереңне әйтә, аралашуга чыга белү;

Сыйныфташларыңның сөйләмен тыңлап аңлау һәм аларга үз фикереңне аңлата белү, алар белән әңгәмә кору, әңгәмәдә катнаша белү.

Диалогик сөйләм

Сорау, җавап, килешү-килешмәү, шикләнү һәм башка репликаларны дөрес кулланып, әңгәмә кору, сөйләшә белү;

аралашуда катнаша, аны туктата һәм яңадан башлый белү;

парда, төркемдә сөйләшү барышында үз фикереңне аңлата, раслый, дәлилли белү, ситуация аңлашылмаганда, сорау биреп, сөйләм барышын ачыклый белү;

терәк схемалар кулланып, ситуация буенча әңгәмә кора белү;

татар сөйләм этикеты үрнәкләреннән урынлы файдаланып әңгәмә кору, сөйләшә белү.

Монологик сөйләм

Программада тәкъдим ителгән темалар буенча тиешле эзлеклелектә текст төзи һәм аның эчтәлеген сөйли белү;

конкрет ситуациягә үз карашыңны әйтә, төрле вакыйгалар, яңалыкларны хәбәр итә белү;

монологик сөйләмдә кереш, эндәш сүзләрне кулланып, орфоэпик һәм грамматик нормаларны саклап, үз фикереңне төгәл җиткерә белү;

өйрәнгән текстны үз сүзләрең белән сөйләп бирә белү;

өйрәнгән шигырьләрне яттан сәнгатьле сөйли белү.

Уку

Уку текстларын татар теленең әйтелеш нормаларын саклап, сәнгатьле һәм аңлап уку;

текстның эчтәлегенә нигезләнеп, контекст буенча яңа сүзләрнең мәгънәсен аңлый белү;

таныш булмаган текстны эчтән укып, аның төп фикерен таба белү;

таныш булмаган сүзләрнең, төзелмәләрнең тәрҗемәсен сүзлектән таба бел

«РАССМОТРЕНО»	«СОГЛАСОВАНО»	«УТВЕРЖДАЮ»
Руководитель ШМО	Зам. директора по УР	Директор МБОУ «Лашманская СОШ»
______________/Минубаева М.Н./	____________/Зиганшина М.И./	__________/Нуртдинов Н.Р./
Протокол №1 от «27» августа 2022 г.	«29» августа 2022 г.	Приказ № 25 от «31» августа 2022 г.

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ
К АДАПТИРОВАННОЙ РАБОЧЕЙ ПРОГРАММЕ

по учебному предмету «Родная (татарская) литература»
9 класс
учителя I квалификационной категории
МБОУ «Лашманская СОШ»
Черемшанского муниципального района Республики Татарстан
Гайсиной Гузалии Идрисовны

Календарь-тематик план

№	Дәрес темасы	Дәрес тибы	Сәг. са ны	Үткәрү вакыты п/ф		Төп төшенчә ләр	Көтелгән нәтиҗәләр
1	Халык авыз иҗаты.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			Халык авыз иҗаты (әкият, табышмак, мәкаль).	Халык авыз иҗаты әсәрләренә карата кызыксыну уяту, сөйләмне алар ярдәмендә баету мөмкинлеген аңлау.
2	Мифлар.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			«Шүрәле», «Шүрәлене ничек алдарга?» мифлары, «миф» төшенчәсе.	Халык авыз иҗаты әсәрләренә карата кызыксыну уяту.
3	«Су иясе», «Өй иясе», «Дедал белән Икар» мифлары.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			«Су иясе», «Өй иясе», «Дедал белән Икар» мифлары.	Иптәшең белән сөйләшә, башкаларны тыңлый белү — аралашу культурасы тәрбияләү.
4	. Халык зур ул, әдип ул, шагыйрь ул...	Сөйләм үстерү	1			Мифлар, мәкальләр, әйтемнәр.	Халык авыз иҗатына карата кызыксыну уяту, аның кешеләрне тәрбияләүдәге әһәмиятен аңлау.
5	Халык җырлары жанрлары. Уен җырлары.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			Халык авыз иҗатында җыр жанры Уен җырлары: «Кәрия-Зәкәрия», «Әпипә».	Халык авыз иҗатын өйрәнүгә кызыксыну тәрбияләү
6	Тукайның «Туган тел», «Туган авыл» шигырьләре. А.Монасыйпов иҗаты.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			Тукайның «Туган тел», «Туган авыл» шигырьләре, А.Монасыйпов иҗаты.	Тукайга хөрмәт, милләтеңә, туган җиреңә, туган телеңә мәхәббәт тәрбияләү
7	Татарстан Республикасының Дәүләт гимны. "Халык моңнары: җырлата да, елата да..." бүлеген йомгаклау, кабатлау.	Белем һ. күнекмәләрне тикшерү	1			Татарстан Республи-касының Дәүләт гимны. Халык җырлары, җыр жанрлары, автор җырлары.	Татарстан Республикасы, аның казанышлары белән горурлану хисләре тәрбияләү. Җыр жанрлары, җыр сәнгате турында белемне ныгыту. Укучыларда җырга, музыкага мәхәббәт тәрбияләү, коллектив башкару, җырлау культурасы үстерү
9-10	М.Гафури иҗаты. М.Гафуриның «Ана» шигыре.	Яңа белемнәрне үзләштерү	2			М.Гафури иҗаты. М.Гафуриның «Ана» шигыре.	Әниләргә карата ихтирам тәрбияләү.
11	Г.Тукай «Шүрәле» әкият-поэмасы. Ф.Яруллинның «Шүрәле» балеты.	Белем һ.күнек мәләрне ком плексль куллану дәресе	1			Г.Тукай «Шүрәле» әкият-поэмасы. Ф.Яруллинның «Шүрәле» балеты.	Эстетик тәрбия бирү.

12	М.Җәлил иҗаты, «Чәчәкләр», «Тик булса иде ирек» шигырьләре.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			М.Җәлил - иҗаты, «Чәчәкләр», «Тик булса иде ирек» шигырьләре.	Туган илне ярату, туган илне саклау — мактаулы икәнен аңлау
13	Ә.Еники иҗаты, «Туган туфрак» хикәясе.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			Ә.Еники иҗаты, «Туган туфрак» хикәясе, «символик образ» төшенчәсе.	Өлкән буынга карата ихтирам,туган җиргә мәхәббәт тәрбияләү
14-15	И.Юзеев иҗаты, “Бакчачы турында баллада”.	Белем һ.күнек мәләрне ком плекслы куллану дәресе	2			И.Юзеев иҗаты, “Бачачы турында баллада”.	Өлкән буынга карата ихтирам, туган җиргә мәхәббәт тәрбияләү
16	Контроль тест.(1нче яртыеллыкта өйрәнелгән темалар буенча)	Белем һ.күнек мәләрне контрольләштерү	1			Н.Исәнбәт, М.Гафури, Г.Тукай, М.Җәлил, Ә.Еники иҗатлары.	Туган җирне ярату, туган як кадере, иң якын кешеләребезнең кадере турында аңлап калу
17	Хаталар өстендә эш. Г.Ибраһимов иҗаты, «Кар ява» хикәясе.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			Г.Ибраһимов иҗаты, «Кар ява» хикәясе.	Экологик тәрбия.
18	Т.Миңнуллин иҗаты, «Акбай һәм Кыш бабай» пьесасы.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			Т.Миңнуллин иҗаты, «Акбай һәм Кыш бабай» пьесасы.	Җыр, бию сәнгатенә кызыксыну тудыру.
19-20	Р.Вәлиева иҗаты, «Нәни чыршы» шигыре. “Энҗе карлар ява” бүлеген йомгаклау, кабатлау.	Белем һ.күнекмәләрне ком плекслы куллану дәресе	2			Р.Вәлиева иҗаты, «Нәни чыршы» шигыре. Г.Ибраһи-мов, Т.Миңнуллин иҗатлары.	Экологик тәрбия бирү.
21	Г.Зәйнашева иҗаты, «Кем булырга» шигыре.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			Г.Зәйнашева иҗаты.	Тормышта үз урыныңны, һөнәреңне, аңа ирешү юлларын табарга омтылыш тәрбияләү.
22	С.Сәйдәшев иҗаты. “Акыл — тузмас кием, белем — кипмәс кое” бүлеген йомгаклау, кабатлау.	Белем һ. күнекмәләрне тикшерү	1			К.Насыйри, Ф.Яруллин, С.Сәйдәшев иҗаты	Бүлектә өйрәнгән язучы, шагыйрьләр турында иң төп мәгълүматны белү, әсәрләрен хәтердә ныгыту. Һөнәр сайлауга, тормышта урыныңны табуга дөрес караш тәрбияләү.
23	Р.Харис иҗаты, «Серле алан» пьесасы.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			Р.Харис иҗаты, «Серле алан» пьесасы, «диалог»,	Үзләре өчен, әйләнә-тирә өчен җаваплылык хисләре тәрбияләү.

						«монолог», «символик образ» төшенчәләре.	
24	Э.Шәрифуллина иҗаты, «Дуслык, чын дуслык» шигыре.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			Э.Шәрифуллина иҗаты, «Дуслык, чын дуслык» шигыре.	Дуслыкның кеше өчен мөһимлеген аңлату
25	Ш.Галиев иҗаты, «Дуслык балы» шигыре. “Илдә илле дустың булсын” бүлеген кабатлау, йомгаклау.	Белем һ. күнекмәләрне тикшерү	1			Ш.Галиев иҗаты, «Дуслык балы» шигыре. Һ.Такташ, Р.Харис, Э.Шәри-фуллина әсәрләре.	Туганнар, яшьтәшләр, төрле милләтләр, илләр арасында дуслыкны аңлау, дус яшәүгә омтылыш тәрбияләү.
26-27	Шәүкәт Галиев — юмор остасы.	Яңа белемнәрне үзләштерү	2			Ш.Галиевнең «Курыкма, тимим!», «Атлап чыктым Иделне» шигырьләре.	Экологик тәрбия бирү.
28	Ф.Шәфигуллин иҗаты, «Ике тиен акча» хикәясе.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			Ф.Шәфигуллин иҗаты, «Ике тиен акча» хикәясе.	Әхлак тәрбиясе бирү.
29-30	В.Радловның «Шаян кеше» хикәясе. Контроль тестка әзерлек.	Яңа белемнәрне үзләштерү	2			В.Радлов әсәре.	Күп телләр белергә омтылыш, чит телләргә ихтирам тәрбияләү.
31-32	“Сабантуй- татар халкының миллибәйрәме”.Г.Морат “Сабан туе”. Л.Фәттаховның “Сабантуй”картина-сы.	Белем һ. күнекмәләрне тикшерү	1			Соңгы бүлектә үтелгәннәр + ел дәвамында өйрәнелгән әсәрләр.	Әдәбият белән кызыксындыру, тормыш белән бәйләнешне аңлау
33	**Еллык кабатлау дәесе** *(Ә.Р.Мотыйгуллина Татар әдәбияты, Методик әсбап, "Мәгариф -Вакыт", 2014)*Хаталар өстендә эш. Г.Бәшировның «Язгы сабан туйлары» әсәре.	Яңа белемнәрне үзләштерү	1			Г.Бәшировның «Язгы сабан туйлары» әсәре.	Халыкның гореф-гадәтләре, йолаларына ихтирам тәрбияләү
34	Хаталар өстендә эш. Г.Бәшировның «Язгы сабан туйлары» әсәре.	Сөйләм үстерү	2			Соңгы бүлектә үтелгәннәр + ел дәвамында өйрәнелгән әсәрләр.	Әдәбият белән кызыксындыру, тормыш белән бәйләнешне аңлау
35	Резерв дәрес						